

Sammelband 079

Index locorum in hoc volumine
apostolorum

14. 29 Ps. LXXXIV.
4. Matth. II. 17. 18.
28 Luc. I. 78.
10 Act. XIII. 32. 33.
20 Act. V. 23.
18 Act. I. 34.
11 Act. II. 14. 15.
23 Act. XIII. 2.
36 1 Petr. III. 18.
38 2 Petr. I. 19.
6 Iud. 9.
38 Apoc. XIII. 16.

47
70

DE
SPIRITV SANCTO
DEI DIGITO

COMMENTATIO.

QVA

PENTECOSTALIA SACRA SOLEMNIA

A. R. MDCCLVIII

SANCTE CELEBRANDA

INDIXERVNT

ACADEMIAE

IVLIAE CAROLINAE

PRORECTOR

ET

SENATVS ACADEMICVS.

HELMSTADII

LITERIS SCHNORRIANIS

DE
SPIRITV SANCTO
DEI DIGITO

COMMENTARIIS

QVA

PENTECOSTALIA SACRA SOLEMNIA

A. E. MDCCCLVII

SACRIS CEBRANDA

INDICANT

ACADEMIAE

IVLIAE CAROLINAE

RECTOR

ET

SENATUS ACADEMICVS

HELMSTADII

LITTELLA HERMANNI

88) 3 (88

PRORECTOR

ET

SENATVS ACADEMICVS

S. P. D.

CIVIBVS,

Pentecostes sacra solemnia, ex more in Academiis recepto, Vobis indicturi, Cives Charissimi; e re Vestra fore existimavimus, si ipsammet illam S. S. Triados Personam, cuius super Apostolos quondam effusae memoriae hi dies antiquitus consecrati sunt, Spiritum nempe Sanctum, tanquam Dei Digitum, pie meditandum considerandumque Vobis proposuerimus. Sive enim nos toti fallimur, sive Vestra omnino interest, locutionis, in ipsis sacris literis non semel sed iterum iterumque obviae, et ab antiquae Christianae Ecclesiae Patribus Spiritui Sancto iam vindicatae, rationes non ignorare; ipsius Sancti Spiritus, Vestraeque ad illum relationis, cognitionem ampliorem distinctioremque inde efficere; et quidnam ex eodem fonte in Vos redundet officii solatiique, exploratum habere. Dum itaque in eo sumus, ut sanctae meditationis exemplum Vobis praeceamus, in pettractando argumento nostro operam dabimus,

A 2

mus,

mus, ut, primum, quid Digni Dei locutio, tam ἐπιστοδῶς absolute et accidentaliter de Deo in genere, quam ὑποστατικῶς et substantialiter de tertia Divinitatis Persona in specie sumta, secundum vim et ἐνεργειαν suam indigiter, Vobis ante oculos ponamus; deinde vero ea quae ad applicationem argumenti praegnantissimi faciunt subnectamus.

Digni Dei locutio, uti iam subinnuimus, non ecclesiastica tantum, sed biblica quoque est. Enimvero vel quinq̄ in sacris paginis Digni Divini mentio fit, et quidem quater in *unitatis*, semel autem in *multitudinis* Numero; de qua Numeri diversitate infra erit locus dicendi opportunior. Quodsi loca scire cupitis, Cives, in quibus, vel de uno, vel de pluribus Dei Dignis agitur; sequentem eorum omnium recensionem accipite. Primus locus est Exod. VIII, 15. in quo Magi Aegyptiaci, postquam in producendis pediculis artes suas elusas viderant, ad Pharaonem Regem dixisse perhibentur: אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הָאֵל Digitus Dei ille est. Secundus Exod. XXXI, 18. ubi Deus Mosi dedisse dicitur duas tabulas testimonii lapideas, scriptas אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים Digito Dei. Tertius Deuter. IX, 10. ubi eadem res, quae loco secundo, iisdem fere verbis repetitur, Mosesque a Deo sibi datas dicit duas tabulas lapideas scriptas אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים Digito Dei. Quartus Psalm. VIII, 4. in quo Psaltes Deum sic alloquitur: *quum adspicio coelos tuos, quae parasti; cogito, vel dico: quid est homo miser? quod recorderis eius* etc. Quintus denique Luc. XI, 20. in quo Servator noster contra Iudaeos, ipsum daemones per horum principem expellere calumniantes, ita argumentatur: *si vero in dantur ὁ Θεὸς Digito Dei eicio daemones, igitur pervenit ad vos regnum Dei.* Videtis, Cives, vel ex ipsa hac locorum pluralitate, Digni Divini locu-

locutionem, uti in oraculis divinis haud infrequentem esse, sic Vestram quoque mereri attentionem. Agite ergo, et nobiscum locutioni excutiendae operam impendite. Suppetias nobis more suo et hic ferent Versiones sacrae antiquissimae, egregium illud Hermeneuticae sacrae adminiculum. In loco quidem ultimo, omnes, quas illustravimus, Versiones, quibus et ipse *Xavier*, in sua *Historia Christi Persica*, multis caeteroquin fabulis contaminata, p. 256. accedit, illa graeca *ἐν δαυὶδ ὄρεσ*, veluti ex condicto, ad literam expresserunt. Atque eadem ferre ratio est in loco penultimo, nisi quod hic Versio Arabica *Romana Savariana* pro *digitis* habeat *manus*, et, suffragante Chaldaica, LXX virali, Armenica, et Vulgata, *opera* pro *opere*. Immo vero et in tribus reliquis locis Versio Syriaca, Samaritana, LXX viralis, Armenica, et Vulgata (quibus quoad Exodi ultimum et Deuteronomii locum addi debent Chaldaicae *Onckelosi* et *Ionathanis*) phrasin Hebraeam verterunt potius, quam explicarunt. At secus se res habet cum Chaldaica illa utraque, in loco primo, item Arabica utraque, *Polyglotta* et *Erpeniana*, nec non Persica *Tarwusi* Translatione. Quod enim ista Magorum verba Exod. VIII. attinet; haec Chaldaeus *Onckelos* sic interpretatus est: *plaga (percussio) a coram Domino illa est*; Chaldaeus *Ionathan*, magis adhuc paraphrastice: *non ex robore potentiae Moysi et Aaronis hoc est, sed plaga immissa a coram Domino illa est*; Arabs *Polyglottus*: *hoc vulnus ab (apud) Deum est*; Arabs *Erpenianus*: *noxa Dei illa est*; et Persa denique: *factum (opus) Dei est hoc*. Quoad vero ultimum Exodi et Deuteronomii locum; in illo Arabs *Polyglottus* habet: *actione (vel opere) Dei*, et *Erpenianus*: *potentia Dei*; in hoc vero Arabs uterque: *potentia Dei*; et in utroque loco Persa: *opere Dei*. Quidnam pretii hisce interpretationibus ex aequo statuendum sit,

ex iis quae iactis illis fundamentis nunc superstruemus diiudicari poterit. Extra oleas nimium quantum vagaremur, Cives, si quid sit digitus, quidque Deus, seorsim quidem Vobis multis explicare vellemus. Sunt enim ambo illa vocabula in se notionis vulgo notissimae. Id forte non frustra observatum videri posset, quod digiti vocabulum apud ipsos sacros Scriptores, aequae ac apud profanos, non manus solum, sed et pedis partem proprie significet; ceu vel ex i Par. XX, 6. constat, ubi cuidam grandioris staturae viro fuisse dicantur *seni digiti quatuor et viginti*, unde Syrus Interpres ex loco parallelo II Sam. XXI, 20. in quo explicite pedum digiti commemorantur, recte supplevit *manuum et pedum*. In nostra tamen phrasi non pedis, sed manus partem in censum venire, ex sueta in locis sacris parallelis digitorum et manuum alternatione, de qua mox plura, elucescit. Atenimvero, si vel maxime vocabula illa simplicia intelligamus, ne tamen locutionem compositam, vel quid sit Dei Digitus, illico intelligimus. Hic quidem Rhodus, hic saltus. Tentabimus interim, an locutioni quodammodo obscurae lucem foenerari possimus. Iure quodam nostro praesupponimus, phrasin nostram proprie nullo modo accipi posse. Fuit illa quidem, fatemur, hominum ignorantia, dicemus? aut infania, qua Deum vere corporeum, atque his illis membris corporeis compositum sibi finxerunt. Nos tamen ex rationis et revelationis divinae principiis meliora edocti, scimus, Deum esse Ens simplicissimum, omnisque compositionis expertus; quamobrem digitos proprie nec habeat, nec indigeat. Quodsi vero nihilominus ipsa Sacra Scriptura Deo digitos tribuit, sensum proprium hic deserere, impropriumque sectari nos iubet sana quaevis Hermeneutica. Nimirum pertinet nostra phrasis ad illud genus impropria-

priarum locutionum, quae ab hominibus ad Deum per quandam similitudinem translatae sunt, quasque *anthropopathicas* vulgo vocare solent. Est quidem ista denominatio, si ἀνθρωποπαθικῶν velimus, illis demum locutionibus nativa atque domestica, in quibus Deus, eiusque attributa et opera, verbis ab *anima* humana, huiusque facultatibus et affectibus, desumptis repraesentantur; cum contra eae locutiones, in quibus Deus, et quae ad ipsum pertinent, verbis a *corpore* humano, huiusque membris et motibus, desumptis sistuntur, et ad quas nostra phrasis stricte referenda est, *anthropomorphicae* pressius dicantur. Quicquid vero huius sit, per nos licet; sive quis utrumque illud locutionum genus, vel si mavis, speciem, sub *anthropopathicarum* locutionum nomine, hoc latius sumto; sive sub *humanarum* locutionum nomine generaliori comprehendere velit. Sumus enim nos in verbis faciles, dummodo in re conveniatur. Nostrium iam est, de locutionibus istis humanis, ea quae ad intelligendam illam nostram singularem apprime faciunt, generatim paucis praecipere. Ante omnia teneri debet, esse hasce locutiones in Sacro Codice, si quae aliae, frequentissimas. Anthropopathicas stricte sic dictas misluri, et anthropomorphicas tantum, immo et inter has eas solas, quae nostrae geminae sunt, selecturi, provocamus saltem ad illa loca, in quibus Deo *manus*, et speciatim quidem *dextra*, itemque *brachium*, *pugillus*, *palma* et *spitbama* tribuuntur, quaeque omnia non nisi in sacris literis plane hospiti ignota esse possunt. Origo porro earundem locutionum est singularis quaedam Dei ad intellectus nostri imbecillitatem συγκατάθεσις, qua cum hominibus agens humanitas loqui voluit; eo quod de Deo invisibili vix ac ne vix quidem conceptum aliquem sibi formare possent homines, nisi ille sub materiali quodam sensusque incurrente symbolo
 ipsis

ipsis sifteretur. Quod denique ad explicationem illarum locutionum attinet; in genere explicatio fieri debet *Deogenitas*, sive, prout Deum decet, ita ut quidquid imperfectionis et vitii hominibus adhaeret, tanquam summae Dei maiestati repugnans, eamque tollens, a Deo removeamus; quidquid vero realitatis et perfectionis hominibus inest, Deo tribuamus. Speciatim, primo, ad singula illa varia, vel conceptus, qui in locutionibus humanis coniunctim comprehenduntur, et proprios et improprios, attendendum, impropriique a propriis distinguendi sunt. Secundo, conceptus improprios nos reducere oportet ad proprios; id quod fit, si praevia meditatione, quaenam vis operandi in hominibus his illis membris se exferat, et quinam effectus vel consequentia membrorum aequae facultatum usum actionesque apud homines excipiant, Deo tam vim istam quam hosce effectus et consequentia adscribimus. Tertio, cum qualibet perfectione divina, ex locutionibus humanis a nobis eruta, hominum limitationis vice, infiniti notionem coniungere debemus. Hosce de locutionibus humanis explicandis canones universales, circa Digni Dei locutionem in individuo nunc applicemus. Quod si ad hominum digitos attendimus; primo omnium nobis in mentem venire debet, istos pertinere ad ea corporis humani organa, quorum beneficio homines suam operandi facultatem exferunt, operaque bene multa peragunt. Tota quidem manus, latissime sumpta, plurimorum operum externorum instrumentum est; quamobrem non solum ipsamet ob insignem usum suum instrumentalem ab Hebraeis pro quovis instrumento ponitur, sed et opera ipsius, tanquam communissima aequae ac utilissima, in sacris literis reliquarum corporis partium opera includunt, immo verò quaecunque opera significant, Eph. IV, 28. Iob. I, 11. Hag. II,

II, 14. Digiti vero, quemadmodum sunt pars manus, ita et in omnibus manuariis operibus partem quandam sibi vindicant, tam in iis, quibus cum reliquis manus partibus ex aequo fere inferviunt, quam maxime in illis, in quibus digitorum, vel solus, vel praecipuus saltem usus est, quaeque his deficientibus prorsus peragi non possunt. Hinc apud sacros scriptores manuum et digitorum opera modo copulantur, ut Ies. II, 8. XVII, 8. perinde ac apud profanos *Prudentius* utraque coniunxit, de hominis creatione scribens, *creasse manum Domini corpus mortale, lutumque composuisse digitis*; modo pro se invicem alternant, ut Psalm. CII, 26. coll. VIII, 4. Quandoquidem ergo homines vim suam operandi per externa corporis membra, et speciatim quidem digitos, manifestant; Deo analogice digitum vel digitos Sacra Scriptura tribuit, atque sic generatim exprimit quascunque Dei operationes, sive et ipsum harum operationum principium, vim divinam, quatenus haec operationibus istis exferitur. Scilicet Deo per spiritualitatem ipsius vita necessario competit, qua in perpetuo actu est, omniumque operationum suarum rationem ipse continet. Sunt vero operationes divinae, vel internae, vel externae. Internae actibus istis personalibus, in ipsa essentia divina immanentibus, absolvuntur. Externae autem, nobis maxime operationes dictae, sunt opera reliqua transitive, ad res contingentes extra Deum relata; eoque referenda sunt, tam ipsa Dei de rebus contingentibus decreta, obiectorum saltem respectu habito, quam horum decretorum executio, tum in operibus communibus, creationis, conservationis, et gubernationis, tum in privatis oeconomicis, restituendam hominum salutem concernentibus. Eadem haec opera Dei externa omnia porro specialius considerari possunt secundum varia adiuncta, vel attributa, in il-

B

lis

lis maxime conspicua, et quorum ipsorum emblemata quoque sunt digiti. Iam praecipua operum divinatorum adiuncta vel attributa censeri debent: potentia, sapientia, et expediendi facilitas. Itaque, quomodo unumquodque horum Deo improprie tribuatur digitis, videamus. Primo digiti emblemata sunt omnipotentiae Dei. Verum quidem est, in manu, speciatim dextra, et brachio, plus esse roboris quam in digito. Hinc non solum istis instrumentis in Sacra Scriptura robur *ἐν τῷ* adscribitur, Exod. III, 19. Ies. XLIV, 12. Dan. XI, 6. sed et iisdem omnipotentia divina, non minus quam ea quae cum hac arte coniuncta sunt, ut potestas, protectio, vel etiam afflictio divina, et si quae alia, clarissime significantur, Exod. XV, 6. 16. Psalm. XLV, 5. Iob. XIX, 21. Ies. LIX, 2. Luc. XXIII, 46. Sed tamen et digitis, maximeque pollicis, suum constat robur, utpote quibus res fortiter firmiterque tangere, apprehendere, et tenere possumus. Apud Hebraeos quoque digitos symbolum roboris fuisse, comprobant partim Iudaeorum in die desolationis Hierosolymitanae lacrimae istae: *digiti mei facti sunt debiles*; partim ipsius Nominis Hebraei, quod digito indiderunt, forma. Undecunque enim etiam vocabuli Hebraei *צבע* origo repetatur, quippe quam alii ab *indicando* repetunt, eo quod digitis res *indicare* solemus, praeter Graecinum et Arabisimum locum Ies. LVIII, 9. conferentes, alii vero ab *intingendo*, quoad hunc digitorum usum radicantes locum Luc. XVI, 24. ubi et Syrus ipsam Radicem Chaldaeo-Syram *צבע* *intinxit* cum suo Nomine derivato *צבע* *digitus* coniunxit; tamen *ℵ* illud Heemanticum, cum eo quod in geminis aliorum membrorum Nominibus *כף* *manus* *אזרוע* *brachium* et *אגרוף* *pugnis* observatur, eiusdem indolis est, atque robur, firmitatem, firmamve consistentiam subinnuit. Quae cum ita sint, nulli dubitamus asse-

asserere, sub Digni divini locutione opera divina nobis re-
praesentari, tanquam infinitae ipsius potentiae, omnium
rerum creaturarum vires simul sumtas longissime exsue-
rantis, signa evidentissima. Nempe eadem illa vis divina, de
qua supra diximus, nobis omnipotentiae nomine venit, qua-
tenus ad ea in universum omnia, quae Deus vult, nul-
lamque contradictionem involvunt, actu praestanda, est
sufficientissima. Vtitur autem Deus hac vi infinita, vel
absolute et immediate, sola voluntate sua, et in momento
existentiam rebus dans, quomodo in miraculis agere so-
let, vel ordinate et mediate, successive mediisque adhi-
bitis operans. Prior agendi ratio ex nostro concipiendi
modo maiorem virtutis divinae gradum indicat quam po-
sterior, ideoque etiam *ἑξοχμῶς Dei Dignus* appellari poterit.
Per se tamen vis divina in omnibus operationibus
est una eademque, sive aequalis, atque nec maius nec
minus recipit, ut ut nos pro conceptu nostro in illa
vi quaedam distinguamus. Caeterum huius omnipotentiae
divinae, cuius tam in naturae quam in gratiae regno
specimina exstant innumera, consequens proximum est
potestas divina, sive absolute et summum Dei in res un-
iversas dominium, idemque sub Digni divini locutione
eo magis simul comprehendendum, cum ea in potestate nos-
tra habeamus, quae dignis tenemus. Secundo digni
emblemata sunt sapientiae Dei, in operationibus divinis ma-
xime conspicuae. Manuaria quidem opera, sive ut cla-
rius loquamur, illa opera, in quibus peragendis homi-
nes dignis non magis opus habent quam reliquis totius
manus, latissime sumtae, partibus, inmo his magis iu-
vantur quam illis, plus virium et roboris quam ingenii
et artis postulant. At vero ista opera, circa quae digito-
rum maximus et fere solus usus est, plus ingenii et artis
quam virium corporis requirunt. Pertinent ad haec cum-

primis elegantissima subtilissimaque textorum et acupitorum opera, quae ab artificibus, ingenio et arte excellentibus, accuratiore industria digitis affabre elaborantur. Jam quid prohibet, quominus Digitorum Dei locutionem, maxime ubi de operibus divinis agitur, etiam ab eiusmodi humanis artificibus desumptam esse, atque exactissimam exquisitissimamque operum divinorum effectiorem, quae omniscientiae et sapientiae divinae consequens est, significare statuamus? Sane dicuntur res a Deo creatae opera digitorum et manuum ipsius, eadem phrasi, quam artifex humanus de operibus ab illo elaboratis usurpat, et quae ideo etiam de istis idololatrarum imaginibus, in quibus eleganter formandis hi artis plurimum adhibebant, usurpatur Ies. II, 8. XVII, 8. Eundem respectum comprobant, Hebraei Verbi פָּעַל *fecit*, huiusque derivatorum פָּעַל *factor* et פָּעַל *factum, opus*, quae singula de Deo eiusque operibus in sacris adhibentur, origo, ususque reliquus. Enimvero, quoad primum, Verbum פָּעַל primitus procul dubio *operiendi* vel *regendi* significationem obtinuit; quae significatio optime quadrat ad loca Iob. XV, 27. XXIII, 9 et ex qua quoque Efavus habet Nomen suum, utpote pilis *opertus*, Gen. XXV, 25 Ex prima vero illa *operiendi* significatione deinceps per Metonymiam orta est altera *operandi* et *faciendi* significatio; eo quod homines, et speciatim artifices, opus aliquod elaboraturi, corpore in rem incumbere, atque sic eam *operire* solent; unde forte etiam Latini dicunt *incumbere rei*, e. g. literis, pro operam dare rei et literis; immo et ipsi nos Germani, *sich worauf legen*. Deinde, quoad reliquum Verbi פָּעַל eiusque derivatorum in sacris literis usum; illa tam seorsim de artificibus et artificiis adhibentur, perinde ut apud Graecos Latinosque quaevis monumenta ingenii, et speciatim carmina, κατ' ἔργον *opera* dicuntur, quam cum Verbis פָּעַל

et

et **כפר** coniunguntur, quorum prius *ingeniose opus artificiosum excogitare*, posterius vero *arte phrygionica variegare* vel *acupingere* significat; ceu collatio locorum Exod XXVI, 1. XXXI, 4. XXXV, 32. Pf. CXXXIX, 15. II Par. II, 13 edocebit. Atque sane res ipsa quoque loquitur, in operibus divinis maxima deprehendi artificia, ex quibus maximum illum **כפר** et **הכפר** *excogitatorem* et *factorem* vel *artificem*, eiusque infinitam scientiam sapientiamque, cognoscere possumus. Ex innumeris brevitatis gratia unum saltem exemplum attingemus. Ipse ille Vates Psaltesque regius, in Psalmo suo CXXXIX, v. 14. 15. admiranda Dei opera in genere, et speciatim suimetipsum in recondita uteri materni officina fabricationem admirabilem, celebrans: *non abscondita fuerunt*, inquit, *ossa mea praete, Deus, quum affabre factus sum* (**רעשתי**) *in occulto, acupictus sum* (**רקצתי**) *in inferioritatibus terrae*. Immo vero admiremur etiam nos nostram in utero materno fabricationem artificiosissimam; admiremur in hoc microcosmo, aequae ac in macrocosmo, maxime coelo noctu constellato, pulcherrimam tot singulorum membrorum distinctionem et ordinem, utrumque sapientissime non minus excogitatum quam effectum, sicque vesti phrygionicae, variis coloribus et figuris artificiose exornatae, simillimum. Tercio digiti emblema sunt summae operum divinorum, respectu Dei operantis, facilitatis. Ex superioribus iam constat, illas operationes, quas digitorum ope maxime peragunt homines, vel nihil, vel saltem oppido parum virium requirere. Propter id ipsum, et ob magnam digitorum agilitatem, illae operationes caeteris paribus citius etiam expediri possunt. Addimus, homines digitis exiguum quid tollere, elevare, et tractare. Iam simili modo Deo omnes operationes, sive mediatae, sive immediatae, ex aequo sunt facillimae, atque citra omnem la-

borem et molestiam ab ipso peraguntur. Hinc Sacra Scriptura asseverat, Deo nihil referre ad facilius aliquid efficiendum, quam validis aut infirmis remediis utatur 1 Sam. XIV, 6. II Par. XIV, 10. Hinc eadem affirmat, ad solam manus extensionem, immo ad solum Dei dictum et mandatum, res illico existere, atque more ministrorum, qui mandata excepturi promteque executuri coram Dominis suis stant, aditare, Iob. I, 11. Psalm, XXXIII, 9. coll. Gen. I, 3. sq. ubi מַמְיָי et מַיָּי se continuo excipiunt. Immo ipse Deus caelos, aequae ac terrae pulverem montes colles et aquas, tanquam exiguum quid proponit, quod pugillo ac spithama sua comprehenderit et mensuraverit Ies. XL, 12. coll. Prov. XXX, 4. Sed iam sufficiunt haec ad facilitatem quorumvis operum respectu Dei delineandam et demonstrandam. Atque simul ea, quae de tertio illo digiti emblemate dicenda habuimus, diximus. Antequam vero ulterius progrediamur, promissi nostri memores, de illa Numeri diversitate, qua modo unus, modo plures digiti Deo tribuuntur, nonnulla subiiciemus. Est illa virorum doctorum fere omnium sententia, Pluralem quidem Digitorum Dei Numerum, qua Numerum, nihil in se habere insoliti, ideoque stricte retineri posse; Singularem vero Digiti Dei Numerum, si non in omnibus locis allegatis, saltem in illis, in quibus tabulae legis Dei Digito inscriptae dicuntur, tanquam per quandam Numeri Enallagen pro Plurali positum esse accipiendum; eo quod, uti pro argumento maxime afferunt, non digito sed digitis scribamus. Iam et nos dicemus, quid sentiamus. Quum tota, sive Digitorum, sive Digiti Dei locutio ab hominibus ad Deum translata sit, ceu supra probavimus, et homo physice perfectus non unum sed plures digitos habeat, immo etiam plurima externa opera congregatis digitis peragat; utique omnium minime mirum nobis videri

videri debet, quod Deo in multitudinis Numero Digiti improprie tribuantur. At vero nec est quod alienum nobis videatur, si Sacra Scriptura de Dei Digito quasi unico in unitatis Numero loquitur, adeo quidem ut citra Numeri Enallagen illud explicari haud posse arbitremur. Nos Numerorum permutationem, quam Enallagen vocant, non in genere totam reiicimus. Sunt illius figurae exempla in sacris quoque, et evidentiora, et frequentiora, quam ut negari possit. Quid? quod circa ipsum digiti vocabulum alibi quidem Enallagen lubentes admittimus, e. g. Marc. VII, 33. ubi Pluralis pro Singulari positus videtur, comprobante utroque Persa Interprete, Polyglotto et Whelockiano; item Io. XX, 25. 27. ubi contra Singularis pro Plurali positus videri potest, suffragante hic iterum Persa Polyglotto, cum Syro et Armeno Interprete. Sed in nostris locis illa Enallage non opus esse existimamus. Cum enim homines, si vel maxime plures digitos habeant, iisque coniunctim operentur ut plurimum, uno etiam digito varia peragere possint, et peragant, ut statim exemplis quibusdam probabimus, quidni et Sacra Scriptura de Dei Digito tanquam uno loqueretur? Verum quidem est, nos hodierno more scribentes non unum sed plures digitos applicare. At et uno digito scribere possumus, si pingendo scribimus. Sic Salvator noster Io. VIII, 6. in terram scripsisse perhibetur *τῷ δαυτὶδῳ*, ubi et omnes Versiones, excepta tantum Aethiopica, Singularem Numerum retinent. Vno digito etiam aliquid monstramus et indicamus; ut plura uno digito praestanda non commemoremus. Atque cum tota illa humana locutione vis Dei operans, variis operationibus demonstrata, in genere duntaxat indigitetur; Sacra Scriptura, modo de Digitis, modo de Digito Dei loqui potuit, rei significatae capite in utroque casu eodem manente. Praeterea Numeri

meri illa diversitas de industria sorte est adhibita, suamque habet Emphasin. Enimvero Numerus Pluralis, ut alibi non raro rei varietatem, multitudinem, magnitudinem et excellentiam emphatice notare solet, ita et in nostra phrasi vim Dei operatricem, tanquam variis innumerisque operationibus se se exferentem, et ipsammet qua omnia adiuncta ac attributa maximam excellentissimamque, inferre potest. Singularis vero Numerus, pro usu alibi aequè observato, etiam hic connotare poterit, partim, unam eandemque esse vim divinam, ex qua tanquam principio omnes operationes Dei proficiant, partim, ipsas has operationes omnes esse connexas, ita ut unam quasi operationem efficere videantur, partim denique, singularibus exemplis et unoquoque opere vim istam divinam se se manifestare.

Hactenus quidem, quidnam per Dei Digitum intelligi debeat, si phrasis simpliciter absolute atque essentialiter accipitur, observavimus. Haec vero sicuti extra omnem dubitationis aleam posita sunt, ita etiam non minus certum exploratumque est, per Dei Digitum tertiam S.S. Triados Personam, Spiritum Sanctum, intelligi et posse et debere, si phrasis illa substantialiter personaliter et specialiter capitur. Atque in his nunc uberius dilucidandis demonstrandisque altera Commentationis nostrae pars versabitur. Iam ex veteribus Patres ecclesiae per Dei Digitum Spiritum Sanctum intellexerunt; prouti vel apud illos ipsos, vel apud eos qui illorum scripta excerpserunt, legi poterit. Inde etiam in Cantico quodam ecclesiastico vetustissimo Spiritus Sanctus *Digitus in manu Dei dextra* salutatur. Veterum sententiam deinceps adoptarunt, magisque confirmarunt, recentiores optimique Theologi, licet primam istam phrasedos accipio-

ptionem ex aequo suam fecerint; utpote, in rebus sibi non contradicentibus, sed consonis, faciliterque subordinandis, unius positionem non esse alterius exclusionem, cum ratione rati. Fundamentum vero huius, tam veterum, quam recentiorum sententiae, et cui etiam nos nostrum calculum aduicimus, duplex est. Primum, ipsius Sacrae Scripturae, quae Spiritum Sanctum Dei Digitum nominat, auctoritas. Alterum, rei ipsius evidentia, sive, variarum, propter quas Spiritus Sanctus Dei Digitus appellari potest, similitudinum copia. Vtrumque fundamentum nunc ex instituto excutiemus, quo facto, omnia quae pro scopo nostro de hoc argumento dicenda habemus, prolata erunt. Primum, ut diximus, appellationis fundamentum est Sacrae Scripturae auctoritas. Nulla quidem in ipsis illis locis, in quibus Digiti Dei locutio occurrit, quaeque in ipso huius Commentationis limine plene excitauimus, facta est interpretatio, ex qua certo cognoscere possemus, Spiritum Sanctum esse Dei Digitum. At enim vero, si locorum illorum allegatorum quaedam cum suis parallelis, conferamus; in hisce Sacram Scripturam, optimum illum sui ipsius ubicunque Interpretem, Digiti Dei locutionem per alteram illam Spiritus Dei explicare, in aprico est. Ex pluribus, quas instituere possemus, locorum collationibus, duas saltem omnium evidentissimas in medium proferemus. Luc. XI, 20. Seruator ille noster se per Digitum Dei daemones expellere asserit. Nescitis, Lectores, quidnam Seruator intenderit Dei Digito? Agite, consulite Matthaeum, eandem Christi orationem Cap. XII, 28, proponentem h. m. *si autem ego Spiritu Dei eicio daemones, caetera.* Porro Exod. XXXI, 18, et Deut. IX, 10. coll. Ex. XXXII, 16. tabulae istae legis inscriptae dicuntur Dei Digito. Haeretis etiam hic, quid sit ille Dei Digito? Audite Paulum Interpretem,

C

II Cor.

II Cor. III, 3. clarissime dicentem, idem quod olim tabulis lapideis inscriptum fuerit, per eundem Dei Spiritum vivum carneis tabulis cordis inscribi. Quid amplius opus habemus testimoniis biblicis, Spiritum Sanctum esse Dei Digitum, postquam ex ipsius Sacrae Scripturae ore duo testimonia audivimus? Sed tamen non sufficit scire, quod ipsa Sacra Scriptura Spiritum Sanctum Dei Digitum nominet. Scire nos quoque oportet, quare eadem eundem sic nominet. Atque sic ad alterum istud fundamentum, de quo modo ante diximus, sponte delabimur. Intervient hic nobis pleraque de Digni Dei locutione in genere supra observata, unde illa ad Spiritum Sanctum in specie applicabimus, interspersis hic illic quibusdam novis observationibus. In prima huius Commentationis parte observimus, Digitum Dei in genere nihil aliud esse posse, quam operationes divinas, sive, vim Dei operatricem, quibuscumque operationibus, et maxime quidem externis, iisdemque attributis variis, ut, potentia, sapientia, et facilitate, conspicuis, demonstratam. Atqui secundum analogiam Dignus Dei in specie erunt operationes divinae personales, sive, vis Dei personalis, per quam Deus quaecumque opera personalia peragit, quamque Spiritum Sanctum esse novimus. Spiritum Sanctum esse vim Dei personalem, vel hypostaticam, per quam Deus operatur, partim a priori, ex interna huius Personae ad duas reliquas Personas divinas relatione, partim a posteriori, ex testimoniis biblicis cognoscimus. Quoad prius, ex revelata de S. S. Trinitate doctrina constat, Spiritum Sanctum ad Deum in se consideratum pertinere tanquam suppositum intelligens, sive Personam, sicque a reliquis Personis divinis non essentiali aliqua re differre, sed interna ab utraque illa processione relatione, qua eadem essentia divina cum ipso communicatur, quaque subsistit. Quoad
posterioris

posterius autem, in sacris literis Spiritui Sancto non solum simpliciter *vis* tribuitur, ut Act. I, 8. sed idem ille etiam *vis Dei* exferre dicitur, e. g. Luc. I, 35. coll. v. 17. c. XXIV, 49. coll. Act. I, 4. 8. Deut. IV, 37. coll. Ex. XXIII, 21. perinde fere ut Filius etiam hoc nomine venit I Cor. I, 24. aliaeque personae *virtutes* dicuntur Gen. XLIX, 3. Act. VIII, 10. I Petr. III, 22. et, quod eodem redit, *scaptrum roboris Domini* Pl. CX, 2. Hisce, aliisque rationibus adducti, quidam iique optimae notae Interpretes, Gabrielis Nomen, *virum fortem Dei* significans, pro Nomine Spiritus Sancti symbolico in sacris habuerunt. Atque sane vel ipsi Muhammedi Spiritus Sanctus Gabrielis Nominis venit, ceu ex illius Corano liquet. Certum ergo est, Spiritum S. esse vim Dei hypostaticam, per quam Deus robur suum potentissime demonstrat quibuscunque operationibus. Quaeenam vero hae sunt operationes? Supra operationes divinas generatim in internas et externas divisimus. Iam internae operationes, h. e. actus divini personales, in essentia Dei immanentes, proprie Spiritui Sancto non competunt. Enimvero, quum duae reliquae Personae divinae interno suo spirationis actu iam sufficiant ad tertiam Personam constituendam; huius actu quodam interno in S. S. Trinitate non opus est. Oritur tamen ex illo interno spirationis actu Patris et Filii relatio quaedam interna huius Personae, nempe processio eiusdem a Patre et Filio, quae minus commode actus internus diceretur, cum eius respectu Spiritus Sanctus tanquam effectus operationis internae magis considerari possit. Externae autem operationes, hoc est, actus divini ad res extra Deum transeuntes, vel ad has relati, Spiritui Sancto aequae ac Patri et Filio competunt. Quemadmodum enim omnia attributa divina, sive perfectiones infinitae, quarum omnium complexus essentiam Dei constituit

fituit, quamque unam essentiam divinam tertia Persona cum prima et secunda, perinde fere ut digitus cum reliquis membris corporeis unam substantiam vel corpus humanum, efficit; ita et quicquid est operum Dei externorum omnibus Personis divinis debetur, etiamsi hoc atque illud magis quam aliud, vel etiam uni Personae magis quam reliquis debeat, ceu ex iis, quae mox de operum externorum classibus dicemus, clarius patebit. Immo ipsa de operibus istis externis decreta divina, non minus quam horum decretorum executio, in tempore facta, omnibus Personis divinis communia sunt, per essentiae divinae unitatem. Hinc e. g. communis illa Personarum divinarum de creando homine consultatio, Gen. I, 26 descripta. Atque, quoad istorum decretorum executionem, ipsis operationibus externis praestitam, hanc ab unaquaque Persona, cum iisdem adiunctis, quae supra operibus Dei generatim adjudicavimus, quorumque emblema esse digitos adseruimus, esse factam, res ipsa loquitur. Sed, ne nimis multi simus, et ut Spiritus Sancti Personae proposito nostro magis inhaereamus; quasnam partes in operibus Dei externis peragendis Spiritus Sanctus sibi vindicaverit, ex illorum recensione nunc protinus observemus. Omnia opera Dei externa, sive sunt oeconomica, sive naturalia. Oeconomica dicuntur ea omnia, quae ad restituendam hominum salutem, singularumque Personarum divinarum in illo negotio partes, proxime pertinent; denominationis ratione inde quod Patres ecclesiae incarnationem Christi *Oeconomiam Dei* appellitarunt, ut videretur, desumpta. Eadem haec opera ita porro sunt comparata, ut ex illis internam Personarum divinarum relationem et differentiam, utpote in illis et propter illa maxime revelatam, evidentissime cognoscere queamus, ideoque etiam, pro specierum et Personarum varietate, certae Perso-

nae omnium operum maxime competunt. Iam, ut Patris et Filii opera oeconomica mittamus, Spiritus Sancti opera oeconomica duo sunt. Primum est naturae Christi humanae formatio, eiusdemque dotibus ad officium peragendum necessariis instructio. Vtrumque hoc speciale Spiritus Sancti in humana Christi natura negotium, et quicquid ad illud pertinet, sub symbolica *unctionis* Christi Spiritu Sancto tanquam oleo locutione, per quam ille ipsa Christi et Messiae Nomina cum Emphasi adeptus etiam est, Io. I, 41. IV, 25. in sacris generatim comprehenditur, Pf. XLV, 8. Act. X, 38. Atque haec unctio quoad decretum quidem iam facta erat in aeterno pacis consilio, ceu ipse Unctus testatus est Prov. VIII, 23. Ipso tamen opere unctio illa in temporis plenitudine demum facta est, postquam variciniis typisque variis suo tempore etiam manifestata erat. Origo actualis unctionis fuit Spiritus Sancti super Mariam *emtheturis*, huiusque obumbratio, Luc. I, 35. per Angelum praedicta. Hac ratione Spiritus Sanctus in Maria partes humanae Christi naturae essentialis ipsemet miraculose produxit, sic novum illud in terra creans Ier. XXXI, 22. productas vero partes statim sanctificavit, extraordinariis dotibus viribusque instruxit, et cum divina natura in unam Personam coniunxit. Hinc, typum praecursoris sui implens Noster Luc. I, 15. iam inde ex matris utero Spiritu Sancto impletus fuit, coll. Pf. XXII, 10. et vel puer Spiritum in ipso operantem habuit Luc. II, 40. 52. coll. I, 80. Posthac Spiritus Sanctus super Christum aduatum in baptismo sub columbae specie quasi de novo venit; quo sigillo obfignatus Io. VI, 27. coll. Eph. I, 13. Exod. XXVIII, 36. XXIII, 21. Hag. II, 23. a Spiritu actus, eoque plenus, munus suum inchoavit, continuavit, et absolvit, ab initio usque ad finem operationes, tam ordinarias, quam extraordinarias.

dinarias, five miracula, maxime, per Spiritum coope-
 rantem peragens, Matth. III, 16. Luc. IV, 1. Secundum
 Spiritus Sancti oeconomicum opus est missio eiusdem in
 corda hominum, ad applicationem salutis per Christum
 partae, ipsaque huius applicationis omnimoda procura-
 tio. Non consensus solum omnium Personarum divina-
 rum in procuranda hominum felicitate ita significandus,
 sed et interna tertiae Divinitatis Personae ad reliquas rela-
 tio requirebat, ut Spiritus Sanctus hocce alterum opus
 specialissime in se reciperet. Ad ipsum vero hoc opus in spe-
 cie referendae sunt operationes illae singulares, beneficiis
 vocationis illuminationis regenerationis iustificationis et
 sanctificationis stricte sumtae, quae omnia terminis gene-
 ralioribus, sanctificationis, latius sumtae, renovationis,
 et unionis cum Deo comprehenduntur, praestitae, cum
 connexo quadruplici, quod vocant, Spiritus Sancti offi-
 cio. Sic Spiritus Sanctus, quemadmodum humanam
 Christi naturam efformavit, Christum etiam in cordibus
 hominum efformat, Gal. IV, 19. Sic, quemadmodum in
 tabulis istis lapideis, ita etiam in carneis cordium tabulis,
 tanquam Dei Digitus, legem divinam scribit, novam effi-
 ciens naturam, quae ipsamet Spiritus dicitur II Cor. III, 3.
 coll. Jer. XXXI, 33. Gal. V, 16. Sic est alter ille testis, qui
 de Christo etiam in cordibus hominum testatur, idem-
 que viae dux, qui in omnem veritatem, tanquam viam
 rectam, homines ducit, eamque praemonstrat, veluti Dei
 Digitus, Zach. IX, 12. Io. XV, 26. 1 Io. V, 7. Sic denique,
 tanquam fidelium aequae ac Christi etiam hoc respectu Spi-
 ritus, coll. II Reg. II, 9. Luc. I, 15. 17. in fidelibus, templo suo,
 veluti in Sanctuario illo V. T. *Schechina* dicto praesens habi-
 tat, tanquam columna illa nubis super eis stat atque quiescit,
 eosque dirigit Ies. LXIII, 14. Num. IX, 16. X, 36. XI, 25. 26.
 tanquam sigillum illis imponitur Eph. I, 13. IV, 30. cum
 donis

donis suis multiplicibus, unde septem Spiritus dicitur Ap. I, 4. coll. Jcf. XI, 2. super eos effunditur Joel III, 1. eo baptizantur Matth. III, 11. Luc III, 16. Act. 1, 5. XI, 16. XIX, 3. 4. et in ipsis tanquam officina sua quaelibet bona operatur I Cor. XII, 11. Ab oeconomicis operibus progredimur ad naturalia. Naturalia Dei opera, alias quoque communia dicta, sunt reliqua opera divina, non internam Personarum divinarum relationem mutuam adeo ut oeconomica significantia, omnibus vero Personis communia, licet uni in S. S. appropriative tribuantur. Iam Spiritui Sancto in specie eiusmodi operum duo vulgo vindicant. Vnum est doctrinarum divinarum revelationis immediata inspiratio; alterum reliqua salutis per Christum partae applicatio. Quum autem posterius, ut cum oeconomico illo missionis Spiritus Sancti, applicandae salutis ergo, opere arctissime connexum, convenientissimo illo loco suo supra iam tetigimus, nunc quidem de priore saltem agendum erit. Princeps S. S. auctor in genere esse debuit ipse Deus, urpote solus, et iure, et summis illis perfectionibus, quae ad sufficientissimum doctrinas divinas cognoscendi principium hominibus exhibendum requiruntur, praeditus, coll. I Cor. II, 5. unde nova ratio peti potest. In specie autem Spiritus Sanctus, ut omnis prophetiae auctor Num. XI, 25. XXIV, 2. sapientissimo quodam consilio opus illud sibi appropriavit, tanquam ob nexum Scripturae Sacrae cum applicatione Salutis, in qua quippe instar Medii est, ad adaptandum hocce, quo utitur, Medium, si quis alius aptissimus; ne quid de iure, et reliquis illis requisitis perfectionibus, Spiritui Sancto cum Patre et Filio per unam essentiam divinam ex aequo competentibus, dicamus; ut, omniscientia, sapientia, sanctitate, et bonitate, coll. I Cor. II, 10. 11. Jcf. XI, 2. Princeps hic S. S. Auctor Spiritus S. porro usus est causis quibus-

quibusdam ministerialibus, tanquam auctoribus secundariis, nempe sanctis illis viris Dei, ut vocantur, Prophetis et Apostolis II Sam. XXIII, 2. coll. Act. I, 16. I Petr. I, 11. 12. II Petr. I, 21. Eph. II, 20. et ita quidem, ut non solum hos ad scribendum peculiari ratione impulerit, praeparaverit, et inter scribendum gubernaverit, verum etiam ipsa scribenda, tam quoad res, quam quoad verba, iisdem suggererit. Ista, qua Sacra Scriptura ab ipso Spiritu Sancto, instrumentis illis uso, in literas relata est, ratio, *Θεοπνευστία* h. e. *inspiratio Dei* dicitur, II Tim. III, 16. voce desumpta de *flatu* venti, aerem obiectaque corporea, versus quae fertur, commovente et impellente, Jes. XVII, 13. Act. II, 2. quemadmodum et ipse Spiritus a *flatu*, sive venti, sive oris, sui symbolo, processionem ipsius optime adumbrante, Nomen accepit. Propter hanc vero inspirationem Spiritus Sanctus est ille סופר סודר, h. e. *Scriba velox*, vel ex alia vocis סודר significacione, in Aethiopica Lingua frequentissima, et cum priore coniungenda, *Scriba doctus*, cuius stilus, tam manus virorum sanctorum, et speciatim digiti, quorum usus ad scribendum potissimum requiritur, quam lingua eorundem fuit, Pf. XLV, 2. coll. Ezech. IX, 2. I Par. XXVII, 32. Atque de hoc inspirationis opere etiam tantum. Iam itaque quicquid, et ad oeconomicas, et ad communes Spiritus Sancti operationes externas, quae coniunctim opera ipsius characteristica constituunt, pertinet, consideravimus. Verum sunt adhuc inter opera Dei externa, eaque communia, quae reliquis quidem Personis appropriative tribuuntur. Spiritui Sancto tamen etiam ex parte competunt. Ex illis nunc saltem illa duo creationis et providentiae, primae Personae terminative adscripta, tangemus. Quod ad creationis opus attinet, Spiritus Sanctus toti universo generatim morum vitam ornatum et ordinem dedit. Specialiter coelum cum

cum toto eius exercitu per Spiritum oris Dei factum, Pf. XXXIII, 6. et quidem, secundum Iob. XXVI, 13. non pulchre, sed pro emphasi Coniugationis Pielicae, significationem intendentis, pulcherrime. Circa terrae partes Spiritum Sanctum etiam fuisse occupatum, ex Gen. I, 2. colligitur, ubi ipsum instar venti vehementis motum super aquis terrestribus fecisse legimus, coll. Act. II, 2. Specialissime vero in creanda creatura pulcherrima, ab ipsa pulchritudine dicta, homine, occupatus fuit, et quidem non solum circa animam, quae ut spiraculum vitarum in nares hominis spirata dicitur Gen. II, 7. qua phrasi ad Spiritum Sanctum haud obscure respicitur, seu partim ex ipsa spiraculi voce נשמה, cum illis חיה et πνευμα convenienter, et de Spiritu S. aequae ac illae adhibita, Iob. XXXII, 8. XXXIII, 4. partim ex eo quod eadem Persona tanquam halius oris Dei saepenumero consideratur, partim ex collatione locorum Iob. XXVII, 3. XXXIII, 4. Io. XX, 22 confit, sed etiam circa corpus, cum anima in institutionis statu aequae ac in statu restitutionis operationum Spiritus Sancti obiectum. Vtramque primorum hominum partem essentiali ad imaginem Dei condidit, sicque partim animam qualitatibus cum divinis perfectionibus convenientibus exornavit, eique variam, imprimis triplicem, facultatem indidit, partim corpus sursum versus erectum, splendens, variis organis constans, et maximam partem trinum, ita ut in ipsis quoque digitistrinitas quaedam observetur, excellentissime formavit. Quoad alterum connexum providentiae opus, sub quo et conservationem et gubernationem comprehendimus; etiam in hoc Spiritus Sanctus operam suam confert, et quidem tam ordinariis, quam extraordinariis effectibus, Ad ordinarios effectus pertinet primo, quicquid secundum leges naturae circa res inanimatas et ratione destitutas versa-

D

tur.

tor. Adscribitur vero hoc Spiritui Sancto Pf. CIV, 29. 30. ubi Spiritus vocabulum de Spiritu Sancto intelligi debet, comprobante ipso Chaldaeo Interprete, item Pf. CXLVII, 17. et Ies. XL, 7. Deinde maxime homo harum operationum obiectum est. Hinc Elihu Iob. XXXIII, 4. *Spiritus Dei inquit fecit me, et spiraculum Omnipotentis vivificavit me*, coll. Ezech. XXXVII, 9. 10. Rom. VIII, 11. Ioh. VI, 63. Atque animae facultates dotesque singulares Spiritui Sancto deberi, testis est Bezaleel ille, qui ad *ingeniose excogitandum, artificioseque operandum, a Deo implendus dicitur Spiritu Dei, in sapientia, et in intelligentia, et in cognitione, et in omni opere* Exod. XXXI, 3. 4. coll. c. XXVIII, 3. Ad extraordinarios effectus pertinent quaevis miracula, five mutationes, quae in viribus rerum creaturarum, legibusque mutationum, atque proinde natura rerum non fundantur. Haec vero miracula peculiari quodam modo Spiritui S. tribuuntur, ut in gratiae, ita etiam in naturae, quod vocant, regno Act. IV, 27. atque itidem *δυναμεις* vocantur Actor. II, 22. VIII, 13. et *πνεῦμα* I Ioh. V, 6. coll. Ioh. VII, 39. Sic extraordinaria illa opera per Simsonem facta Spiritui S. tanquam Auctori vindicantur Iud. XIV, 6. XV, 14. Sic ipse Servator se miracula sua per Spiritum Sanctum agere dicit, et Phariseos miracula illa blasphemantes blasphemiae in Spiritum Sanctum arguit Matth. XII, 28. 31. 32. Atque longam seriem miraculorum, per Apostolos perpetratorum, eidem tamen Spiritui, qua Auctori primario, adscriptorum, legimus I Cor. XII, 10. 11. coll. Act. II, 2. 3. X, 45. 46. XIX, 6. Atvero iam fatis est operationum. Nos qui in operationibus Spiritus Sancti saltem delineandis operati haecenus sumus, etiam huic nostrae operationi nunc quidem coronidem imponimus.

Atqui

Atqui Vobis, Cives Charissimi, pro exiguis, quibus circumscripti fuimus, limitibus, de *Spiritu Sancto Dei Digito* commentati quaedam sumus. Invitavimus Vos, invitatique comparuistis spectatum operationes, quas ille Dei Digtus in maximo suo theatro, vel, si mavultis, campo, spectandas offert. Iam quid Vobis de operationibus illis videtur? An non cum Paulo exclamatis: *o profunditatem divitiarum, et sapientiae, et cognitionis Dei! quam imperscrutabilia sunt iudicia illius, et impervestigabiles viae ipsius! Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis consiliarius eius fuit?* Rom. XI, 33. 34. Sive cum Iesaja, cum quo Paulus uno ore locutus est: *Quis exacte libravit* (יִצְרָח), h. e. accuratissime cognovit, *Spiritum Domini? et quis tanquam vir consilii eius scientiam impertietur ei?* Ies. XL, 13. coll. v. 14. 28. At ipsimet Vos, Cives, quanti quanti estis, in immenso illo theatro non solum spectatores, sed et ex parte actores quasi ministriales simul estis. Profecto Vos quoque *Spiritus Dei fecit, et spiraculum omnipotentis Vos vivificavit*, Iob. XXXIII, 4. Etiam Vos idem ille Spiritus ubicunque et quando-cunque gubernat. Psalm. CXXXIX, 7. sq. Quid? quod Vos vel in regno naturae operationum Digni Dei praecipuum obiectum estis. Hoc autem, quemadmodum Vobis magnam excellentiam conciliat, ita et Vos officii vestri admonet. Nimirum oportet Vos etiam in regno gratiae esse Spiritus Sancti *noqua*, *creatos nova creatione ad opera bona, ut in illis ambuletis* Eph. II, 10. Estis vero tale Digni Dei *noqua*, si, ut rex ille sapientissimus, vel potius per hunc ipsa Sapiencia hypostatica loquitur, *praecepta atque doctrinam divinam, in Libro Scripturae Sacrae ab ipso illo Digito, ut Scriba doctissimo, descriptam, digitis vestris alligatis, et super cordium tabulis scribitis*, Prov. VII, 3. coll. III, 3. VI, 21. hoc est, si non solum doctrinam

D 2

Spiri-

Spiritus S. maximo in pretio habetis, eandemque perpetuo memoria tenetis, perinde ut annulus digiti pretiosus, (cum quo ipso Spiritus S. etiam comparatur Luc. XV, 22. Eph. I, 13. 14.) ornatus causa digito solet alligari, et instar memorialis oculis continuo obversatur; verum etiam alta mente repositam manentem, et in operibus praemicantem, sollicito servatis, sicuti ea quae super tabula scripta sunt manent, (litera enim scripta manet.) praecminent, ac praemicant, ita ut a quovis animadverti et legi possint. Dicitis forte cum illo Eunuch: *quomodo possimus, nisi quis nos in viam duxerit?* Act. VIII, 31. Agite, adiungite vos eidem Spiritui, tanquam Hodego optimo, qui viam Vobis monstrabit, in omnem veritatem vos ducturus, sicque ipsemet legem suam cordibus vestris inscripturus. Atque tunc *declarabimini, quod sitis epistola Christi, quae intelligitur et legitur ab omnibus hominibus, inscripta, non atramento, sed Spiritu Dei viventis, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnis.* II Cor. III, 2. 3. P. P. in

Academia Jul. Carolin. die Vigiliarum

Pentecostalium A. C.

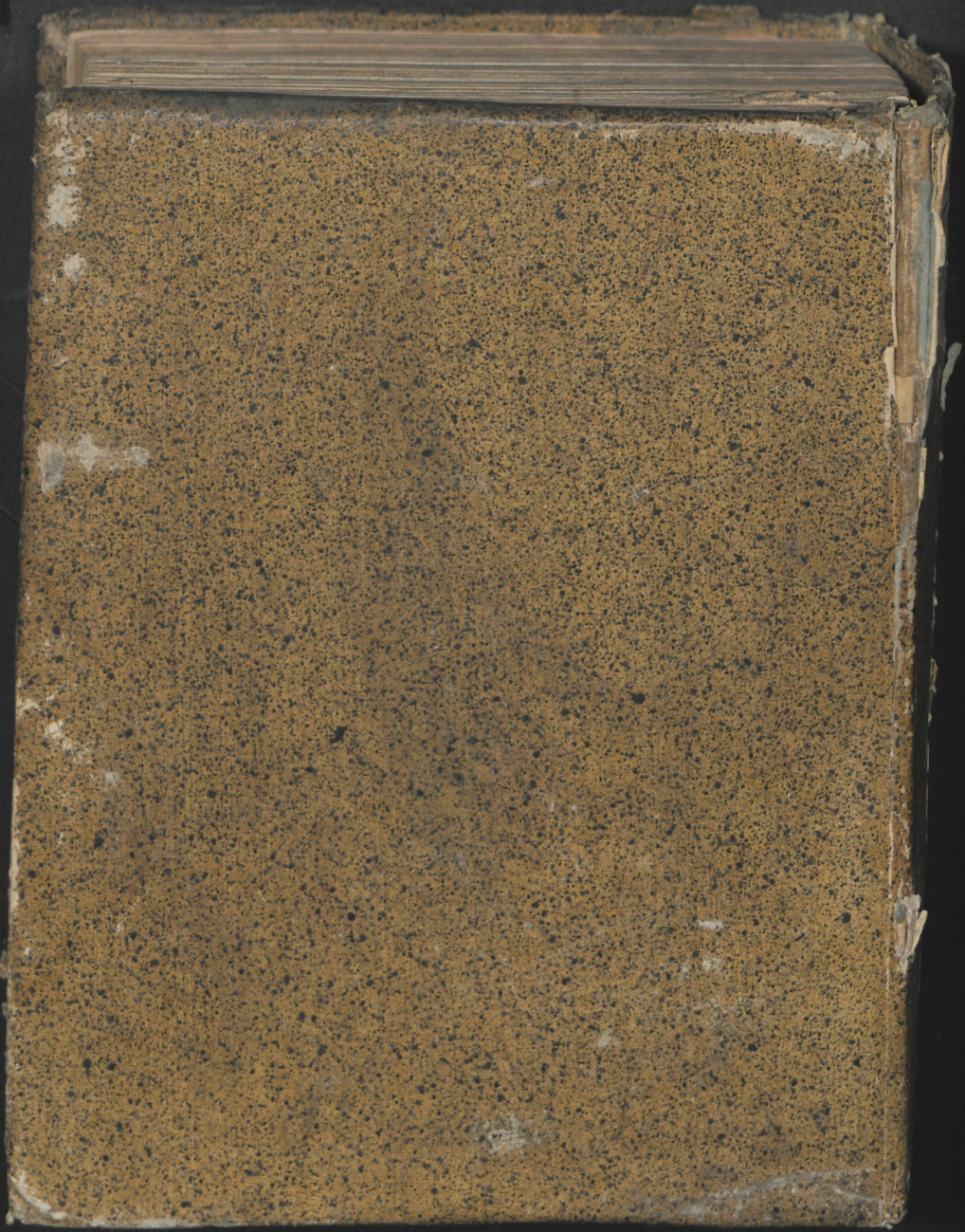
MDCCLVIII.

153883

X 2286633

R

40
70

DE
SPIRITV SANCTO
DEI DIGITO

COMMENTATIO.

QVA

PENTECOSTALIA SACRA SOLEMNIA

A. R. MDCCLVIII

SANCTE CELEBRANDA

INDIXERVNT

ACADEMIAE

IVLIAE CAROLINAE

PRORECTOR

ET

SENATVS ACADEMICVS.

HELMSTADII

LITERIS SCHNORRIANIS

